הלכה א מתני' באחד באדר משמיעין על השקלים. ב"ד שולחין בכל ערי ישראל ומכריזין שיביאו שקליהם ולמה באחד באדר מפרש בגמ': ועל הכלאים. מכריזין שימעטו הזרע האחר עד שלא ישאר בו רובע קב לסאה: בט"ו בו קורין את המגילה בכרכים. המוקפין חומה מימות יהושע בן נון איידי דבעי למתני דבט"ו באדר שלחנות יושבים במדינה תני נמי כל מה שהיו עושין בו ביום ולהכי לא תני שבי"ד קורין את המגילה בשאר עיירות דלא חש למיתני מה שנעשה בכל החדש: ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות. והשווקים שנתקלקלו בימות הגשמים בשביל עולי רגלים א"נ בשביל הרוצחים בשגגה כדכתיב תכין לך הדרך: ואת מקוות המים. אם נתרבה בהם טיט מנקין אותן ואם נחסר שיעורן ממשיכין להן מים וממלאין אותן: כל צרכי רבים. מפרש בגמרא: ומציינין את הקברות. שלא יאהילו עליהם הכהנים ועושי טהרות והציון הוא שממחים סיד ושופכין אותו סביב הקבר ובימות הגשמים היה הסיד נמוח וצריך לחזור ולציינו: גמ' בעונתן. בזמנן קודם ר"ח ניסן כדי שיכולין לתרום תרומת הלשכה שממנה לוקחין קרבנות לצרכי השנה הבא מניסן ואילך ולכך משמיעין באחד באדר שלשים יום קודם: תרומת הלשכה. הוא התרומה שתורמין מן הלשכה שנתנו בתוכה כל השקלים כדתנן לקמן פ"ג: ומר ר"ש בר"י. [ואמר] דהיינו טעמא דתורמין הלשכה דוקא בר"ח ניסן: כתחלתה. כמו שהיתה תרומה ראשונה בשעה שהוקם המשכן שהיתה בר"ח ניסן כן לדורות נמי מר"ח ניסן מתחילין לתרום מן החדש: נאמר כאן חדשי. זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה: ונאמר להלן חדשי. ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שבק רבי טבי וכו'. הניח ר' טבי רישא דברייתא ואמר הסיפא לחוד: דל כן. ולא נכון לעשות כן שקיצר במקום שהיה לו להאריך דמסיפא לא שמעי' דמלאורייתא צריך להביא מן החדש: ת"ל בחדשו לחדשי. דה"מ למכתב זאת עולת החדש: בחדש אחד כו'. וה"פ זאת עולת החדש בחדשו שיחדש ויביא מתרומה חדשה לכל חדשי השנה: יכול באיזה חודש שירצה. יתרום לכל חדשי השנה: ויתנו קול ביהודה ובירושלם. להביא לה' משאת משה עבד ה' והיינו השקלים ש"מ שמכריזין על השקלים: תמן תנינן. מגילה פ"ק: אף שימוע שקלים וכלאים איכא. בין אדר ראשון לשני שאין משמיעין אלא בשני: ר' חלבו וכו' עד זמן קרייתה ל"ג: ויאות. שפיר קאמרת דשימוע שקלים וכלאים אינן אלא בשני: עד כדון וכו'. עדיין יש בשנה קודם ר"ח ניסן ששים יום ולמה יקדמו כל כך: עד כדון אינון דקיקין. עדיין הצמחים דקים ואינן ניכרין לידע אם הם כלאים: מעתה. דעיקר טעם הכרזה כדי שיביאו בעונתן דוקא א"כ למה משמיעין על שקליהם באדר הא אי אפשר להן להביאן קודם ר"ח ניסן וי"ג מראשו של חורף וה"פ לפי דצריך נריכין בני בבל להשמיע בראשו של חורף כדי שיבואו לירושלם בראש חודש ניסן: והא תנינן. לקמן פ"ג: בפרוס הפסח. היינו ט"ו יום דפרוס לשון מחצה הוא ושלשים יום קודם החג שואלין ודורשין: ה"ג א"כ. לפי משמעות משנה זו נאמר דג' זמנים אלו קבעו לתרום משקלי הקרובים לירושלם בפסח והרחוקים קצת בעצרת והרחוקים ביותר בחג נמצא שדי אף לבני בבל בהכרזת אדר שעדיין יש פנאי שיביאו

ריבב"ן
פירוש רבינו יהודה בן בנימין הרופא זצוק"ל:

משנה א באחד באדר משמיעין על השקלים. לפי שצריך להביא בא' בניסן מתרומה חדשה כדאמר במגילה [דף כט:] זאת עולת חדש בחדשו חדש והבא קרבן מתרומה חדשה תמידין ומוספין הבאין בר"ח ניסן נקנין משקלים חדשים ולמה באחד באדר כדתניא דורשין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום ואפי' לרשב"ג דאמר ב' שבתות הואיל ושולחנין יושבים במדינה בט"ו באדר מקדימין מא' באדר: משמיעין. מכריזין כמו ויעבירו קול ביהודה וכן וישמע שאול את העם ומכריזין [על הכלאים] לפי שצמחין ניכרין ואעפ"כ לא היו עוקרין ומפקירין לאחר תקנה עד ט"ו באדר שיהא גדול קצת שיוכל לעוקרו: בכרכין. המוקפין חומה מימות יהושע בן נון: ומתקנין את הדרכי'. לפי שנתקלקלו מחמת המים: ואת מקוות המים. שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין והטובל שם לא עלתה [לו] טבילה כדתניא בספרא אך מעין ובור מקוה מים מעין מטהר בזוחלין ואין המקוה מטהר בזוחלין אלא באשבורן פי' נוטפין מי גשמים כדאמרי' בפ' במה אשה [שבת סה.] אבוה דשמואל עביד לבנתיה מקוה ביומי ניסן ומפלי ביומי תשרי. אי נמי לפי שמעיינות מתמעטין בקיץ עושין מקוה ממי גשמים בחורף לצורך הקיץ כדאיתא בתוספתא מו"ק כל מקוה שאין בו ארבעים סאה מושכין לו אמת המים ומשלימין לו ארבעים סאה כדי שיהא כשר להקוות עליו: מציינין על הקברות. בריש מו"ק תנן מתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים ועושין כל צרכי הרבים ומציינין על הקברות ויוצאין על הכלאים משמע שבחולו של מועד היו יוצאין קשיא ליון אליון קשיא כלאים אכלאים ליון אליון ל"ק כדמפרש בירושלמי תפתר שירדו גשמים אחר שציינוהו בט"ו באדר ושטפו הציון וגם יש להקשות דרכים ורחובות אדרכים ורחובות ויש לתרץ שירדו גשמים וחזרו וקלקלו כדאמר בפ"ק דר"ה בניסן נמי שכיחי קטרי כלאים אכלאים ל"ק [כדמתרץ] בירושלמי כאן בבכיר כאן באפיל ובבבלי עוד מתרצין כאן בזרעים כאן בירקות גרסינן במ"ק [דף ו.] ועד כמה הן יוצאין כאותה ששנינו כל סאה שיש בה רובע זרע ממין אחר ימעט ובמסכת כלאים היא שנויה:

באדר[א] [א]משמיעין על השקלים [ב]ועל הכלאים [ג]ובחמשה עשר בו קורין את המגילה בכרכים ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים ועושין כל צרכי הרבים ומציינין (על) [את] הקברות [ד]ויוצאין אף על הכלאים: גמ' ולמה באחד באדר כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן ותיתרם תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה [ה]באחד בניסן ומר רבי שמואל בר רב יצחק תרומת[ב] הלשכה (א)כתחלתה דכתיב [1]ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן. ותני עלה ביום שהוקם המשכן בו ביום נתרמה התרומה (א)רבי טבי רבי יאשיה בשם כהנא[ג] [א]נאמר כאן [2]חדשי ונאמר להלן [3]חדשי מה חדשי שנאמר להלן אין מונין אלא מניסן אף חדשי שנאמר כאן אין מונין אלא מניסן (ב)א"ר יונה שבק רבי טבי ראשה דמתניתא (ב)ואמר סופה [ב]דל כן כהדא דתני [2]זאת עולת חדש בחדשו יכול יהא תורם בכל חדש וחדש ת"ל בחדשו לחדשי (השנה) בחדש אחד הוא תורם לכל חדשי השנה יכול באיזה חדש שירצה [ג]נאמר (ג) כאן חדשי ונאמר להלן חדשי מה חדשי שנאמר להלן אין מונין אלא מניסן אף חדשי שנאמר כאן אין מונין אלא מניסן: מהו משמיעין. רב הונא אמר מכריזין היך מה דאת אמר (ד) [4]ויתנו קול ביהודה ובירושלם תמן תנינן אין[ז] בין אדר הראשון לאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים (ג)ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי אף שימוע שקלים וכלאים ביניהם [ד]רבי[ה] חלבו ורב הונא (ד)רב בשם ר' חייא רבה הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קרייתה א"ר [ו]יוסי ויאות[ז] כלום אמרו משמיעין על השקלים לא כדי שיביאו ישראל את שקליהן בעונתן אם את אמר באדר הראשון עד כדון אית בשתא שיתין יומין (ה)כלום אמרו יוצאין אף על הכלאים לא כדי שיהיו הצמחין ניכרין (ו)אם אומר את באדר הראשון עד כדון אינון דקיקין רבי חזקיה שאל מעתה בני בבל משמיעין על השקלים מראשו של [ח](חודש) חורף [ה](ו)לא כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן ותיתרם תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן התיב ר' עולא קומי רבי מנא והא תנינן[ט] [י]בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה בפרוס הפסח (ז)בפרוס העצרת בפרוס החג אמר ליה (ח)(לא) נימר אילין דקריבין בפרוס הפסח אילין דרחוקין בפרוס העצרת ואילין דרחוקין מנהון בפרוס החג א"ל

משנת אליהו

באחד ולמה באחד באדר כו'. בבבלי מגילה (יג ב) אמר ר"ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהם לשקליו והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים. ובירושלמי פ"ק דמגילה ר' לוי בשם רשב"ל צפה הקב"ה שהמן הרשע עתיד לשקול כספו על ישראל אמר מוטב שיקדים כספן של בני לכספו של אותו הרשע לפיכך מקדימין וקורין בפ' שקלים. והאי טעמא קאי על ההקדמה באחד באדר. דהא בירושלמי שם פ"ג הביא להא דר' לוי עלה דהלכה ד' ר"ח אדר שחל בשבת קורין בפרשת שקלים כו' מקדימין ר' לוי כו' לפיכך מקדימין וקורין כו' ומאי דקדמינן וקרינן שקלים לעולם בתחלת אדר הוא נמי מטעמא דהשמעת שקלים כדפירש"י במתני' הנ"ל (מגילה כט א) ד"ה קורין בפ' שקלים להודיע שיביאו שקליהן באחד כו'. ושם בגמ' מפרש על השמעת שקלים באחד באדר כיון דבניסן בעי אקרובי מתרומה חדשה קדמינן וקרינן באחד באדר כי היכי דליתו שקלים למקדש ולפ"ז תרין טעמי בירושלמי וכן בבבלי על א' באדר. בטעמא דר"ל על א' באדר נ"ל דלכך ההקדמה בא' להגן על זה החדש שנפל הפור לבלען כדגים ושינוי לישנא דבבלי שעתיד לשקול שקלים על כו' שקליהם לשקליו כו'. מדוקדק מאד ע"פ מ"ש בילקוט דאסתר ועשרת אלפים ככר אר"ל גלוי וידוע שעתיד המן כו' א"ל אם רצונך כסף מן הגרוטאות שבביתי אני מביא ושוקל ע"י האומנים כו' א"ל הואיל ואתה רוצה לקח' ממני אותם יהודים שמשכימים ואומרים ה' אחד איני מוכרן לך שהן פקדון בידי ומתיירא אני שמא יעשה לי כשם שעשה לסיחון ועוג כו' ונבוכדנצר כו'. א"ל המן לאחשורוש כל אותם הדברים הי' כשהי' בהמ"ק קיים והי' הקב"ה רצוי להם והיו מביאים שקליהם אבל עכשיו הוא כעוס עליהם. ואני סוכם לך חשבון ס' רבוא בקע לגולגלת שהוא י' אלפים ככר כסף א"ל פקדון הוא בידי כו' נפיל גורלות כו' ע"ש. וזהו שדקדקו שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל דהיינו סכום השקלים כנ"ל לפיכך הקדים כו' ועי' תוס' מגילה (ט"ז א' ד"ה ודחי כו' שמעתי כו'): כדי שיביאו ישראל שקליהן בעונתן ותיתרם כו'. מסוגיא דמכילתין משמע דטעם ההקדמה להשמיע השקלים באחד באדר משום דשקדו חכמים על תקנות תרומה חדשה שלא יאחרו ישראל עונתה. ובפסיקתא רבתי ריש פרשת כי תשא קאמר שלא לדחוק את ישראל היו מחזירין את ישראל מר"ח אדר. וכ"מ לענין אם השמיעו שקלים באחד באדר א' דלטעמא דפסיקתא א"צ לחזור ולהשמיע באדר ב' משא"כ לטעמא דסוגיין וכדקאמר לקמן בסוגי' אף השמעת שקלים ביניהו וניחא לפ"ז לישנא דמעתה בני בבל משמיעין מראשו של חורף דהתא לאפוקי לטעמא דפסיקתא: ר' סימוי בשם ריב"ל אף השמעת שקלים וכלאים ביניהו. וא"ת וכי פליג ריב"ל אמתני' דקתני אין בין אדר כו' אלא קריאת מגילה ומתנות לאביונים. ואין לומר תני ושייר דהא אין בין קתני ועי' תוס' ריש פ' מרובה וי"ל דריב"ל לטעמי' אזיל דפסק לקמן כרשב"ג דאמר שכל מצות הנוהגות בשני אין נוהגות בראשון ולקמן בסוגיין מוקי למתני' כרשב"ג דאמר לא בא אלא ללמדך כו' ולדידי' שפיר שייך למינקט עוד הני מילי ביניהו והא דקתני במתני' אין בין כו' הא כבר אוקימנא בבבלי שם (ו ב) דמתני' רשב"ג וחסורי מחסרא וה"ק אין בין י"ד שבאדר הראשון לי"ד שבאדר הב' אלא כו' ובאמת גם סדר פרשיות אסיק שם דס"ל למתני' דאתי כרשב"ג דאי קרו בראשון קרו בשני וסדר פרשיות אתינן עלה ג"כ מטעמא דהשמעת שקלים כדאמר במגילה כ"ט ב' וכדכתיבנא לעיל וש"מ שפיר דאי קדים להשמיע באדר א' חוזרין ומשמיעין וכדפרישית והא דלא קאמר אלא הני ב' שקלים וכלאים ולא איך למתני' משום דרלה למיחשב הני דאי עביד באחד חוזר וזה דוקא בשקלים וכלאים מטעמא דקאמר בסוגיין ובבבלי שם משא"כ במילי אחריני דלכתחלה מצותן בשני אבל אי עביד בראשון אינו חוזר דלא מתקלקל תיקונייהו משום חד חדש ובירושלמי דמגילה על המתני' דאין בין מביא לה ג"כ להא דרשב"ג ודריב"ל דפסק הלכתא כוותי' ואח"כ למימרא דר"ס בשם ריב"ל אף השמעת כו': עד כדון אית בשתא שיתין יומין. עי' רש"י בריש ברכות ד"ה כדי להרחיק כו' שלא יאמר יש לי עוד שהות כו'

תקלין חדתין

באחד באדר. מפרש בגמרא: משמיעין. מפרש בגמ': על השקלים. שיביאו שקליהן לירושלים: ועל הכלאים. שיעקרו הכלאים עד שלא ישייר רובע לבית סאה: בכרכין. המוקפות חומה מימות יב"ן והא דלא תני במתניתין בי"ד קורין בכפרים ובעיירות גדולות מפרש בגמ' לקמן: ומתקנין את הדרכים. שנתקלקלו מימות הגשמים מתקנין אותן בשביל עולי רגלים א"נ בשביל הגולים לערי מקלט כדכתיב תכין לך הדרך (דברים יט): מקוואות המים. לנקותן מטיט או להמשיך מים לתוכן אם נחסרו משיעורן: כל צרכי הרבים. מפרש בגמרא: ומציינין את הקברות. בסיד כדי שיפרשו הכהנים ועושי טהרות ולא יאהילו ולפי שביה"ג היה הסיד נימוח מחמת הגשם לכך היו צריכים לחזור ולציין: ויוצאין אף כו'. מפ' בגמ': גמ' כדי שיביאו וכו'. מפני שבאחד בניסן היו צריכים להקריב קרבנות הצבור מתרומה חדשה כדלקמן מש"ה היו ב"ד מקדימין להכריז על השקלים באחד באדר דהיינו שלשים יום קודם כדי שיביאו שקליהן: בעונתן. בזמנן קודם ר"ח ניסן: תרומת הלשכה. שתורמין מן הלשכה שנאספו בתוכה כל השקלים כדתנן לקמן פ"ג: אר"ש בר"י. בא לפרש מה ראו לתרום תרומת הלשכה מן החדשה בא' בניסן דוקא: כתחלתה. כמו שהיתה תרומה ראשונה שתרמו ישראל במדבר: ה"ג לחדשי. זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה: להלן לחדשי. ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שבק ר' טבי רישא כו'. בתמיה דהא מסיפא לחוד לא ידעינן מידי: נאמר כאן לחדשי. דהל"ל בחדשו לשנה וע"כ הוה ידעינן מיניה דבחודש א' יהא תורם לכל השנה דהא כולה יתירא והשתא דכתיב נמי לחדשי ע"כ לג"ש אתיא: כמה דתימא. כלומר הא דתקנו להכריז אסמכו אקרא דכתיב ויתנו וגו': ויתנו קול כו'. וסיפא דקרא להביא לה' משאת משה עבד ה' ואיירי התם בשקלים כדמוכחי קראי דיהואש במלכים (ב יב) דכתיב כסף עובר והיינו שקלים שנא' כל העובר על הפקודים: אלא מקרא מגילה כו'. שאם קראו המגילה באדר א' צריכים לחזור ולקרותה בשני: השמעת שקלים וכלאים ביניהו. שאינו נוהג אלא בשני דוקא ואם השמיעו בראשון חוזרין ומשמיעין בשני: יאות. נכון כן בנות צלפחד דוברות מתרגמינן יאות כו': עד כדון. הוא כלשון עדיין שבבבלי: אית בשתא ס' יומין. מאדר א' עד ניסן ואי אמרת להקדים כל כך חיישינן שמא יסמכו שיש לפניהם עוד שהות הרבה ובתוך כך יפשעו ולא יביאו בזמנן ואשכחן בכמה דוכתי שחשו חכמים לנמנם בזמנן שלא יקדים ושלא יאחר: אינון דקיקין. הצמחים הם קטנים ואינם ניכרים לידע אם הם כלאים: ר' חזקיה שאל מעתה כו'. כלומר שאל אלא בני בהמ"ד אם יסכימו על שיטתו הנכונה בעיניו וכ"ה סוגית הירושל' בכ"מ דקאמר שאל אינו לשון שאלה ואבעיא אלא שהי' ברור בעיניו ולא שאל אלא אם נכון גם בעיני בני בהמ"ד: מעתה. שהטעם דהשמעת שקלים וכלאים דוקא בשני משום דבאחד עדיין יש שהות הרבה וכנ"ל א"כ בני בבל שהם רחוקי' מא"י צריכים להשמיע מראשו של חורף בכדי שיהיה להם שהות להביא שקליהן עד א' בניסן לא"י: בני בבל. בבל רחוק מירושלים הרבה כדכתיב נוצרים באים מארץ המרחק (ירמיה ד) וכן תנן בפ"ג הל"ד והשלישית לשם בבל ומדי ומדינות הרחוקות: בג' פרקים כו' תורמין את הלשכה. לשכה גדולה היתה במקדש שבה היו מכניסין תחלה כל השקלים ואח"כ כשהיו רוצים ליטול מן הלשכה ליקח בהן קרבנות צבור לא היו נוטלין ממנה בפעם א' כדי צורך הקרבנות של כל השנה אלא היו נוטלין מן הלשכה בג' פרקים בשנה: בפרוס הפסח. דהיינו ט"ו יום קודם הרגל כדלקמן: לא יאמר. בתמיה וכי לא יאמר: הלין דקרובין בפרוס הפסח כו'. דקס"ד דמש"ה

מסורת הש"ס

א) (מגילה י"ג: כ"ט. מו"ק ו.), ב) ירושלמי ר"ה פ"א הל"א, ג) ע' ר"ה ז א, ד) מגילה ו: ירושלמי מגילה פ"א הל"ה, ה) ירושלמי מגילה פ"א הל"א והל"ג ופ"ב הל"ג, ו) יוסה, ז) ירושלמי שם פ"א הל"ה, ח) נ"א, ט) לקמן פ"ג משנה א,

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פרק א משקלים הל"ט:

ב ב מיי' פרק ג מכלאים הלט"ו:

ג ג מיי' פרק א ממגילה הלכה ד טוש"ע או"ח סימן תרפח סעיף א:

ד ד מיי' פרק ג מכלאים הלט"ו:

ה ה מיי' פרק ג משקלים הל"ו:

ו ו מיי' שם הל"ה:

נוסחת הבבלי

(א) ר' טבי כו' בשם רב כהנא: (ב) ואמר סיפא דלא כן כו': (ג) רב סימון כו': (ד) ורב בשם כו': (ה) כלום אומרים שיוצאין על כו' אלא כדי כו': (ו) מן תיבת לא כו' עד בא' בניסן מוקפין: (ז) בפרוס החג בפרוס עצרת: (ח) לא נאמר הלין הקרובין:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כתחילתה שנאמר ויהי בחדש הראשון. נ"ב תרומת הלשכה היתה ביום שהוקם בו המשכן כדתניא בס"ע ובמס' שבת פרק ר"ע אותו יום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשי' ראשון לנשיאים ראשון לכהונ' ראשון לעבוד' דהיינו סדר עבודת צבור תמידין שבאין מתרומת הלשכה: (ב) שם אמר ר' יונה שבק ר' טבי רישא ואמר סיפא דאמר לא כאן כהדא דתני זאת. נ"ב פי' דנקט סוף המדרש והשמיט תחילתו. לא כאן כמו לה בה"א: (ג) שם נאמר כאן בחדשו לחדשי השנה ונאמר להלן ראשון לחדשי השנה מה: (ד) שם ויתנו קול ביהוד' ובירושלם להביא לה' משאת משה עבד אלהי' תמן. וי"ב נראה דל"ג הכי דלא כתיב בהאי קרא לשון שמיע' אלא ה"ג ואשר ישמיעו ויעבירו קול בכל עריהם ובירושלם לאמר לאו והביאו עלי זאת (נחמיה ח) וכ' הרא"ש שאין צריך למחוק הגירסא דלא דייק על השמעה שהוא לשון הכרזה רק מביא ראיה שצריך לומר את בני ישראל במאי המועילין עליה' שיביאו שקליהם עכ"ל: (ה) שם אם את אמר באדר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' נאמר כאן לחדשי וכו' ונאמר להלן לחדשי וכו' מה לחדשי האמור וכו' אף לחדשי וכו' כצ"ל דהא בקרא כתיב זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה: [ב] ה"ג דל כן תני: [ג] נאמר כאן לחדשי וכו' מה לחדשי האמור וכו' אף לחדשי וכו' כצ"ל: [ד] ר' חלבו וכו' עד זמן קרייתה ל"ג וע' בק"ע: [ה] צ"ל כדי שיביאו ישראל וכו' ותיבת לא ל"ג:

תורה אור השלם

1 ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן: שמות מ יז 2. ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה: במדבר כח יד 3. החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: שמות יב ב 4. ויתנו קול ביהודה ובירושלם להביא ליי משאת משה עבד האלהים על ישראל במדבר: דברי הימים ב כד ט

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מסורת הש"ס

א) אלא, ב) נכהת, ג) בא, ד) עי' ספרי פרשת דברים וש"ר פ' נ"א, ה) עי' מגילה כט ב, ו) עי' הגהות הגר"א ועיין ש"ק ועיין ברמב"ן פ' תשא. (גליון הש"ס), ז) מגילה פ"ק הל"א וש"נ, ח) ס"א הכל מודין, ט) השני נוהגות, י) ס"א להבא, כ) מגילה ו ב, ל) נדרים פ"ח הל"ו ומגילה פ"א הלכה ה ובבלי נדרים סג א, מ) בס"י הנוסחא אלא שכותבין אדר השני תיניין רי"א אדר השני כותבין תי"ו ודיו,

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ב ממגילה הלכה יג טוש"ע או"ח סי' תרנז ס"א:

ח ב טוש"ע אה"ע סימן קכו סעיף ז וטוש"ע חושן משפט סימן מג:

נוסחת הבבלי

(א) הנקרא כו': (ב) א"ר ביבא כו': (ג) לא כדין אמר ר"ח ור"ה ורב: (ד) ר' יוסי ורבי אחא כו' א"ל ר' יוסי לרבי אחא: (ה) והא מתני' מקום כו': (ו) וחזר וקראה בט"ו: (ז) אתה עוקרת זמן: (ח) ר' ברכיה בשם רב ורב סימון כו': (ט) ר' חגא לציפורי אמר כו': (י) כותבין אדר הראשון (ואדר השני אלא שכותבין אדר הראשון) ראשון ואדר השני סתם דר"מ רי"א כו':

הגהות הב"ח

(א) גמ' נתבעין למשכן ונותנין וביומי ר' יוסי בר' חנינא הוה מתניתא כצ"ל:

הגהות הגר"א

[א] צ"ל מה שירצו יביאו וכו' לקרבן מה שירצו יביאו אבל יד כולם שוה העשיר לא ירבה ממחצית תרומת אדנים לאדנים וכו' וגירסת הספרים מה שירצו יעשו הוא שבוש דהעשיה לא היה כפי רצונם רק ההבאה בג' תרומות הנ"ל: [ב] ה"ג לא מסתברא לשעבר אלא להבא לא והא תני וכו' א"ר מני ויאות אילו בן ט"ו שקראה בי"ד ולא קראה בט"ו שמא שומעין לו אם אמרת וכו'. וה"פ הא דאר"ח הכל יוצאין וכו' לא בא לאשמועי' שאם קרא בי"ד ועבר יום ט"ו שילא בקריא' י"ד דמאי קמ"ל מאי דהוה הוה אלא דאתא לאשמועינן דלהבא לא שאם קרא בי"ד ועדיין יום ט"ו לפניו נמי אין צריך לקרות בט"ו שכבר יצא בי"ד שהוא זמן קריאה. ופריך והא תני מקום שנהגו וכו'. אילו בן ט"ו שקראה בי"ד ולא קראה וכו' כלומר שעשה כן לכתחלה שקרא בי"ד ולא בט"ו שמא שומעין לו א"כ אתה עוקר זמן כרכי' בידך ובריית' אמרה דמקום שנהגו לקרות ב' ימים היינו מספק שמא הוא כרך וצריך לקרות בט"ו ואם כן איך נאמר שלכתחלה יקראו בי"ד תמיד ותעקר זמן כרכים אע"כ דלכתחלה אסו' לבן ט"ו לקרות בי"ד אבל בההיא דר"ח איירי דאם קרא פעם אחת באקראי בי"ד שילא דבכה"ג לא מיעקר זמן כרכי': [ג] כותבין אדר ראשון ראשון ואדר שני סתם ר"י אומר וכו' כצ"ל:

תורה אור השלם

1. וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים כֹּל נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וָנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל כְּלִי זָהָב וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפַת זָהָב לַיְיָ: שמות לה כב

2. וַיִּתְפָּרְקוּ כָּל הָעָם אֶת נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל אַהֲרֹן: שמות לב ג

3 וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר: שמות יט יז

4. וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כֻּלְּכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וְיַחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ וְיָשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה בָּהּ וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר נָבֹא אֲלֵיהֶן: דברים א כב 5. אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיְיָ וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיְיָ כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: שמות טו א 6. וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא: במדבר יד א 7. אָמַרְתִּי אַךְ תִּירְאִי אוֹתִי תִּקְחִי מוּסָר וְלֹא יִכָּרֵת מְעוֹנָהּ כֹּל אֲשֶׁר פָּקַדְתִּי עָלֶיהָ אָכֵן הִשְׁכִּימוּ הִשְׁחִיתוּ כֹּל עֲלִילוֹתָם: צפניה פרק ג פסוק ז 8. וְעָשִׂיתָ כַפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ: שמות כה יז 9. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי: שמות כה ב 10. וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת: שמות כה ג 11. הֶעָשִׁיר לֹא יַרְבֶּה וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט מִמַּחֲצִית הַשָּׁקֶל לָתֵת אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם: שמות ל טו 12. זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיְיָ: כֹּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְיָ: שמות ל יג, יד

גמרא

(א) א"ל כולה כאחת היא באה ולמה אמרו בשלשה פרקים כדי לעשו' פומבי לדבר ר' יהודה בר פזי בשם רבי (א) הן נקרא ולא (ג) נבעת. לטובה [1] כל נדיב לב לרעה [2] ויתפרקו כל העם וגו' לטובה [3] ויוצא משה את העם לרעה [4] ותקרבון אלי כלכם. לטובה [5] אז ישיר משה ובני ישראל לרעה [6] ותשא כל העדה וגו' אמר ר' חייא בר (ג) אבא [7] אכן השכימו השחיתו וכל השחתה שהיו עושין בהשכמה היו עושין אותה (ב) א"ר(ד) (ג) אבא בר אחא אין את יכול לעמוד על אופיא של אומה זו נתבעין לעגל ונותנין (א) נתבעין למשכן ונותנין. תנא ריב"ח הדא מתניתא [8] ועשית כפורת זהב טהור יבא זהב של כפורת ויכפר על זהב של עגל ר' חגי(ה) בשם רשב"נ שלש תרומות נאמרו בפ' זאת תרומת אדנים ותרומת שקלים ותרומת המשכן [9] דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' זו תרומת אדנים מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי זו תרומת שקלים [10] וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זו תרומת המשכן תרומת המשכן למשכן [א] מה שירצו יעשו (ו) תרומת שקלים לקרבן מה שירצו יעשו כדי שיהא יד כולן שוה. תרומת אדנים לאדנים [11] העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט. אמר רבי אבון אף בפרשה הזאת נאמר בה ג' תרומות [12] מחצית השקל תרומה לה' יתן תרומת ה' לתת את תרומת ה': בט"ו בו קורין את המגילה בכרכים: (ג) לא (ז) כן אמר רבי חלבו ר"ה רב בשם ר"ח רבה (ח) הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קריאתה (א"ל) לא בא אלא ללמדך שכל המצות הנוהגו' באדר (ט) שני אינן נוהגות באדר ראשון (ד) ר' יוסה ור' אחא הוון יתבין א"ר יוסה לר' אחא [ב] לא מסתברא אלא לשעבר אבל (י) לבא לא (ה) והא תני מקום שנהגו לקרותה שני ימים קורין אותה שני ימים א"ל אוף אנא סבר כן אמר רבי מנא ויאות אילו משקרייא בי"ד (ו) חוזר וקרייא בט"ו שמא אין שומעין לו אם את אומר כן נמצאת (ז) עוקר זמן כרכים בידך. תני(כ) רשב"ג אומר מצות הנוהגות באדר שני אינן נוהגות בראשון [א] חוץ מהספד ותענית שהן שווין בזה ובזה (ח) ר' בא רבי ירמיה בשם רב ר' סימון בשם ריב"ל הלכה כרשב"ג (ט) רב הונא רבה דצפורין אמר הנהיג ר"ח בציפורין כהדא דרשב"ג לא אמר אלא הנהיג (אבל) הא להלכה לא [ב] אבל לענין(ל) שטרות (י) [ג] כותבין אדר ראשון ואדר שני(מ) סתם ר"י אומר אדר ראשון סתם

קרבן העדה

שקליהן קודם החג: **כולה כאחת היא באה.** לצורך כל השלשה תרומות היו תורמין בר"ח ניסן ואף שלא היו בה ממקומות הרחוקים לית לן בה שתורמין על הגבוי ועל העתיד לגבות: **כדי לעשות פומבי לדבר.** לפרסם ולהודיע כי בחג הפסח חובה להביא תרומה ממקום הקרוב לירושלם והרחוק במקצת בעצרת והרחוק ביותר בחג אבל לתוך הקופות לא בא משקלי הרחוקים: **הן נקרא ולא נבעת.** איך אפשר לקרות פסוקים אלו בלא בעיתה ורעדה: **לטובה.** לנדבת משכן לא הביאו כולם אלא כל נדיב לב הביאו: **לרעה.** במעשה עגל כתיב ויתפרקו כל העם: **לטובה.** במתן תורה כתיב ויוצא משה את העם ולא יצאו מעצמן: **לרעה.** בשילוח מרגלים ותקרבון אלי מעצמן: **אז ישיר משה.** וע"י התעוררות משה השירו גם בני ישראל: **לרעה.** בביאת מרגלים ותשא כל העדה את קולם מעצמן: **אכן השכימו השחיתו.** כלומר גם הנביא לפניה הוכיחן כיוצא בזה השחתה עשו בהשכמה והטוב לא עשו בהשכמה שגבי עגל כתיב וישכימו ממחרת וגבי נדבת המשכן כתיב והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר ולא בהשכמה ממש: **אופיא.** דעתם ומנהגם של אומה זו: **נתבעין לעגל.** כשתבעו מהם זהב לעגל נתנו וכשתבעו למשכן נתנו: **הדא מתניתא.** פליגא על רבי בא דלכך נתנו למשכן כדי לכפר על מעשה עגל: **בפרשה זאת.** היא פרשת ויקחו לי תרומה: **מה שירצו יעשו.** לצרכי המשכן יהיה לאיזה צורך שיהיה וגם כמה שהיו רוצים היו יכולים ליתן: **מה שירצו יעשו.** לאיזה קרבן שהיו צריכין וכן מבקרי מומין היו לוקחין שכרן מתרומת הלשכה וכמה שהיו רוצים היו יכולים ליתן ובלבד שיהא יד כולם שוה: **תרומת אדנים לאדנים.** דוקא ולא לשאר דברים: **אף בפרשה הזאת.** והיא פרשת כי תשא: **הכל יוצאין בי"ד.** אפי' כרכים שהוא עיקר זמן קריאתה והא דתנן כרכים קורין בט"ו היינו אם רצו משא"כ עיירות אסורים לקרות בט"ו דכתיב ולא יעבור: **לא בא אלא ללמדך כו'.** כלומר ולא תיקשי לך א"כ דהכל יוצאין בי"ד בזמניהם ל"ל דבבבלי ריש מגילה אמרי' בזמניהם בא ללמד שזמנו של זה לא כזמנו של זה וקאמר הש"ס דלרבי חלבו בא ללמד שיכול לקרותן באחד מהזמנים באדר ראשון או בשני ובמגילה פ"ק הגירסא לא בא אלא ללמדך שהמצות נוהגות בשני ואיכא לפרושי דה"ק בזמניהם אתי ללמד שלא יקראו אלא בזמנם דהיינו באדר שני והא ודאי דלרבי חלבו קשיא מתני' דתני בט"ו קורין את המגילה בכרכים דמשמע מינה דחיובא הוא שיקראו דוקא בט"ו א"נ הכי קשיא ליה דמתניתין משמע שאין קורין אלא באדר שני דומיא דאינך: **הוון יתיבין.** והוה קשיא להו מתני' לר' חלבו: **ה"ג לא מסתבר אלא לשעבר אבל להבא לא.** וה"פ הא דר"ח אינו אלא לשעבר אם קרא בכרכים בי"ד שילא אבל לכתחלה צריך לקרו' בט"ו ומתניתין איירי בלכתחילה: **ופריך והא תני מקום שנהגו לקרות שני ימים.** והיינו במקום שמסופקים אם הוא כרך או כפר ואם"ד שהכל יוצאין בי"ד למה קורין שני ימים: **א"ל אף אנא סובר כן.** שאינו יוצא בי"ד: **ויאות.** בתמיה וכי שפיר קפריך דקאמר שאף הוא סובר כן. ל"א ויאות ושפיר קאמר ר"ח ולא קשיא מהך ברייתא: **שמא אין שומעין לו.** וכי מוחין בידו: **אם אומר את כן.** שעיר שהיא ספק כרך אם קראו בי"ד שאסורין לקרות בט"ו עקרת זמן הכרכים בידך ולא ידענו שהוא ספק ובטלת תקנת חכמים שאמרו שהכרכים יקראו בט"ו לחלוק כבוד לא"י וכיון שאין מוחין בידן לא קשיא לרבי חלבו דלכך קורין שני ימים אע"פ שילאו בקריאת י"ד כיון דלא אפשר: **מלות.** הנוהגות באדר שני כגון סדר פרשיות ומקרא מגילה ומתנות לאביונים: **שהן שוין בזה ובזה.** שבי"ד ובט"ו שבראשון נמי אסור בהספד ובתענית: **לא אמר אלא הנהיג.** אבל אין מורין כן: **כותבין אדר הראשון ואדר השני.** כלומר ולא אמרינן דאדר ראשון שבט מיקרי אלא שניהן הן אדר וכותבין בשטרות אדר. אלא שבאדר ב' כותבין אדר תניין: **רי"א כותבין תי"ו.**

תקלין חדתין

לא היו תורמין בפ"א משום שהרחוקים עדיין לא הביאו שקליהם וס"ל אין תורמין על העתיד לגבות ונמצא שהרחוקים לא יהיה להם חלק בתמידי צבור כל השנה לכך היו תורמים בג' פרקים הללו בפרוס הפסח משום הללו דקרובים ובפרוס החג מפני הרחוקים מאד כמו בני בבל שלא הספיקו להביא שקליהן עד קרוב לחג מעטה שהכריזו וקשיא לר' חזקיה דחזינן דגם בני בבל אינם מכריזין אלא באחד באדר דא"א מכריזין מראשו של חורף א"כ היו יכולים גם הם להביא בא' בניסן ולמה היה להם לתרום בג' פרקים בשנה: **כולה כאחת כו'.** כלומר כל השקלים היו צריכים להביא מכל המקומות בפ"א דהיינו בא' בניסן בכדי שיהיו כלולים כולם בלשכה דכיון דס"ל אין תורמין על העתיד לגבות ואם הרחוקים לא היו מביאים בא' בניסן נמצא שלא היה להם חלק בתמידי צבור עד סמוך לחג והקרובים לא יהיה להם חלק מימות החג ואילך וזה לא מסתבר כלל אלא ודאי כל השקלים נאספו בפ"א ושפיר אוקים ר' חזקיה דבני בבל היו צריכים להשמיע מראשו של חורף בכדי שיהיה להם שהות להביא על א' בניסן: **כדי לעשות פומבי.** כדי לעשות פרסום לדבר דודאי אין החיוב לתרום בג' זמנים הללו אלא בניסן הוא תורמין על כל חדשי השנה ורבנן הוא דחילקו לג' זמנים משום דג' זמנים הללו הן זמן קהלה לכל ישראל לעלות לרגל לכך היו תורמין בזמנים הללו למען ידעו כולם שיש לכל א' מישראל חלק בכל הקרבנות צבור שמקריבים בכל יום ויום כדאמר לקמן שבכל תרומה היו תורמין גם לשם כל ישראל וסמכוהו אקרא כמ"ש לקמן פ"ב מכאן לשלש פרקים לג' קופות לג' הפרשות והכי אשכחן גבי פייסות דתרומת המזבח שהיו יכולים להפים בפ"א אלא דחילקו לד' פייסות משום פומבי לדבר כמ"ש בירושלמי פ"ק דיומא וכן א"ר שם והלא כהן המדשן את המזבח הפנימי היה יכול לדשן את המנורה אלא לעשות פומבי לדבר היו מצריכין ב' כהנים ובשלהי פ"ק שם ולמה איל קרב בי"א אלא כדי לעשות פומבי לדבר:

משנת אליהו

ובשבת ל"ד א' ד"ה עם חשכה: **א"ל כולה כאחת היתה באה.** ...

אלו בן ט"ו שקראה בי"ד ולא קראה **כו'.** כלומר שעשה כן לכתחילה שקרא בי"ד ולא בט"ו שמא שומעין לו א"כ אתה עוקר זמן כרכים בידך ולכן ברייתא דמקום שנהגו לקרות שני ימים היינו מספק שמא הוא כרך וצריך לקרות בט"ו ואם כן איך נאמר שלכתחלה יקראו בי"ד תמיד ותעקר זמן כרכים משא"כ בההיא דהכל יוצאין בי"ד היינו אם קרא פעם באקראי בי"ד שילא דבכה"ג לא מיעקר זמן כרכים: **מלות הנוהגות באדר הב'.** כגון כל הני דמתני' ומתנות לאביונים וסדר פרשיות: **שוין בזה כו'.** שבי"ד וט"ו שבאדר א' נמי אסורין בהספד ותענית: **אבל הלכה לא.** ונ"מ דהלכה דרשינן בפרקא ומנהגא בפרקא לא דרשינן אבל אורויי מורינן כדאמרינן בבבלי תענית כ"ו: **אבל לענין שטרא.** הרולה לכתוב בשטר אדר הראשון כותב בהדיא אדר הראשון אבל אם רלה לכתוב אדר השני כותב אדר סתמא. דברי רבי מאיר דסבירא ליה דסתם אדר שני משמע ולא הראשון: **ר' יהודה אומר אדר ראשון סתם.** דס"ל דסתם אדר

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

שהיא ראשי תיבות תניין וסגי בזה: **ומשקין את הסוטות.** בודקין אם ראוי' לשתות: **ומפרקין את המנעל מע"ג אימוס כו'.** לאו לרכי רבים הוא אלא סיומא דתוספתא הוא ובחול המועד איירי דמותר לפרק המנעל מע"ג הדפוס שאין זה מעשה אומן אבל אסור להחזירו שצריך אומן ואסור במועד: **תמן תנינן.** פ"ק דמו"ק: **משקין בית השלחין ומציינין את הקברות ויוצאין אף על הכלאים במועד: ופריך לא כבר ציינו באדר.** כדתנן במתני' ולמה צריך תו לציין במועד: **וטשפו.** לציון הראשון וצריך ציון אחר: **לא כבר יצאו באדר.** ולמה להו לצאת שנית במועד: **ואין הצמחין.** של הכלאים היו ניכרין כולן בט"ו באדר: **מניין.** רמז לציון הקברות מקרא: **טומאה קוראה וכו'.** כלומר עושים סימנים על הטומאה כדי שיהיה מרגיש ופורש: **ועברו העוברים וגו'.** בנבואת יחזקאל כתיב שלעתיד יעשו ישראל ציונים על עצמות הפגרים המושלכין ופשטיה דקרא הציון הוא שיטלו אותו משם ויקברנו בגיא המון גוג מ"מ רמז הוא שבא הכתוב להזהיר וללמד שיהא אדם עושה ציון שיפרישו מפני הטומאה: **עצם.** קדריש כולא קרא: **על העצמות.** אע"פ שנתעכל הבשר דאכתי מטמא באהל ואיירי בשיש בהן רובע הקב אע"פ שאינן לא רוב בנין ולא רוב מנין: **על השדרה ועל הגלגולת.** אע"פ שאינן אלא עצם אחד: **ע"ג אבן קבועה.** על הקבר לאפוקי אבן המתגלגל דהכי משמע לישנא דקרא ובנה שהוא מחובר בבנין: **אף היא הולכת.** ומתגלגלת למקום אחר ויאמרו שהטומאה היא שם ומטהרים טמאות ומטמאין טהרות שלא כדין: **למקום טהרה.** מדלא כתיב ובנה עליו ציון משמע שאפילו על מקום טהרה שאצלו מציינין דאל"כ אינו מרגיש עד שיבוא על הציון וכבר נטמאו הטהרות לכך מרחיקין מקצת כשיבוא על הציון מרגיש בטומאה שלפניו ואינו הולך לשם: **מכאן לציון.** שעושין סימן: **ה"ג תני מצא אבן וכו' אע"פ שאינו ראוי.** שהרי צריך להרחיק הציון מן הטומאה כל שהוא כדפרישית בסמוך וכשהטומאה תחת האבן הרי כל האבן מטמא באהל: **ה"ג אני אומר מת קמלוץ והיה נתון תחתיה** וכ"ה במו"ק. וה"פ מת שמרגלותיו מונחים אצל ראשו ונקבר שלא כדרכו ולא היה מחזיק מקומו יותר מן האבן הלזה ואפילו האבן קטן: **קמלוץ.** פי' שנקמץ ואינו מחזיק הרבה וחבירו בפסחים פ' כילד צולין דף פ"ו: **היו שתים.** אבנים מצויינות וריוח ביניהן: **עליהן טהור.** שאני אומר מפני הטומאה שביניהן ציינו עליהן: **אם היה חורש בינתיים.** המקום שבין שני האבנים היה חרוש: **הרי הן כיחידות וביניהן טהור.** דמסתמא לא היה שם טומאה שאין חורשין מקום הטמא: ה"ג ותחתיהן טמא: **שמא נתעכל הבשר.** נמצא מטמא טהרות שלא כדין: **ולא נמצא מטמא טהרות למפרע.** כל זמן שלא נתעכל והוא לא ידע ויעבור עליו ומפסיד טהרותיו: **מוטב שיתקלקלו בו לשעה.** עד שיתעכל: **ואל יתקלקלו בו לעולם.** דכשיעשו ציון יסברו לעולם שעדיין הטומאה שם וישרפו עליו קדשים שיעברו עליו בשוגג או בלילה:

הלכה ב מתני' **משרבו עוברי עבירה.** מפרש בגמרא: **גמ' שהיו מנכשין שדותיהן.** דכשנוטלין הכלאים מאליו היא מתנכש: **שהיו נהנין מן הכלאים.** שמשליכין לפני בהמתן: **וכל אשר לא יבא.** בעזרא כתיב: **מנין שהיא פטורה מן המעשרות.** שביד ב"ד להפקיר שדה שתהא פטורה מן המעשרות: **לא בשביעית.** לפי שמאריכין עליהן איסור עבודת קרקע ויד הכל שולטת על הספיחין ולא ימצאו לקרב העומר ושתי הלחם: **ולא במוצאי שביעית.** בשמינית לפי שכלה הישן ומאריכין עליהן איסור חדש וכדמפרש בסמוך: **וחדש אחד.** שחכמים מוסיפין בעיבורם בשביעית וכי אינו פוטרים הפירות ממעשרות ואם"ד הפקר ב"ד אינו פוטר ממעשרות למה יהא מעובר אם עיברוהו בשביעית: **עד כדון שביעית.** הניחא שביעית שאין מעברין משום שתי הלחם והעומר וכדפרישית: **מוצאי שביעית.** מאי טעמא אין מעברין ואיידי דאייתי להך ברייתא פירשה ולקמן מסיק פירכא לראיה זו דמייתי מינה דב"ד מפקירין: **עד שלא התיר ר' להביא ירק מחו"ל לארץ.** שחששו שמא יביא עמהן גוש מארץ העמים שמטמא במגע ובמשא ויטמא טהרות של א"י: **אבל משהתיר ר' להביא ירק.** וכ"ש תבואה: **היא שביעית היא של שאר שני שבוע.** דלעולם מותר לעבר שהרי לא יאכלו הספיחין שיוכלו להביא תבואה מח"ל: **שהיו השנים כתיקנן.** וישראל שרוין על אדמתן ובהמ"ק קיים אבל בזמן הזה שאין בהמ"ק קיים והארץ ביד נכרים אין חילוק בין שביעית לשאר שני שבוע דלעולם מעברין אפילו בשביעית: **אין מן הדא וכו'.** אדלעיל קאי דר' יונתן דייק דהפקר ב"ד פוטר מן המעשר וקאמר ר' אבון דמהא ליכא למשמע דמדאורייתא מוסיפין חדש העיבור אלא דבשביעי' מדחין אותו ואם עיברוהו עשו כדינא דאורייתא ועברו אתקנת חכמים: **שמרהו.** שיבא החדש הזה בחידושו ולולי הוספת החדש הזה היה חג פסח לפעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים: **והיידא אמר דא.** והיכן אמר דבר זה דב"ד פוטרין מן המעשרות: **גדיש שלא ליקט.** מתני' הוא בריש פ"ה דפיאה וה"פ מי שאסף והגדיש את העומרים למקום אחד בתוך השדה שעדיין לא לקטו שם העניים את הלקט כל השבלים: **הנוגעות בארץ**

סתם אדר שני תניין: [א]מתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים ועושין כל צרכי הרבים: אלו (א) [א]הן צרכי הרבים דנין דיני ממונות ודיני נפשות דיני מכות [ב]ופודין ערכין וחרמים והקדישות ומשקין את הסוטה (א)ושורפין את הפרה ועורפין עגלה ערופה ורוצעין עבד עברי ומטהרין את המצורע ומפרקין את המנעל מעל גבי המים(ב) ואין מחזירים (ג)אותן תמן (ד) תנינן משקין בית השלחין [ג]ומציינין על הקברות (ב)לא כבר ציינו מאדר ותיפתר שירד שטף של (ה) גשמים ושטפו: ויוצאין אף על הכלאים לא (ו) כבר יצאו מאדר תיפתר [ד]שהיתה השנה אפילה ואין הצמחין נכרים מניין(ז) לציון (ג)ר' ברכיה ר' יעקב בר בת יעקב בשם ר' חונייא דברת חוורין ר' יוסה אמרי לה ר' יעקב בר אחא בשם ר' חונייא דברת חוורין ר' חזקי' ר' עוזיאל בריה דרב חונייא דבית חוורן בשם ר' חונייא דבית חוורן 1וטמא טמא יקרא כדי(ח) שתהא הטומאה קוראה לך בפיה ואומרת לך פרוש ר' אילא בשם ר' שמואל בר נחמן 2ועברו העוברים בארץ וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון עצם מיכן [ה]שמציינין על העצמות אדם מיכן שמציינין על השדרה והגלגולת ובנה מיכן שמציינין(ט) על גבי אבן קבועה אם אומר את ע"ג אבן תלושה אף היא הולכת ומטמא במקום אחר אצלו (ד)למקום טהרה ציון מיכן לציון ומצא(י) [ו]אבן אחת מצויינת אע"פ שאין מקיימין כן המאהיל עליה טמא אני אומר מת [ב]מצויין והיה נתון תחתיה היו שתים המאהיל עליהן טהור וביניהן טמא אם היה חורש בינתיים הרי הן כיחידות ביניהן טהור וסביבותיהן (טהור) טמא תני(כ) אין מציינין על הבשר שמא נתעכל הבשר (ה)ר' יוסטא בר שונם בעא קומי ר' מנא ולא נמצא מטמא טהרות למפרע א"ל מוטב(ל) שיתקלקלו בו לשעה ואל יתקלקלו בו לעולם:

הלכה ב מתני' א"ר יהודה(מ) [ז]בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפניהן משרבו עוברי עבירה (ו)היו משליכין לדרכים התקינו שיהו מפקירין (ז)את כל השדה: **גמ'** אמר רבי יהודה כו': תני אמר ר' יהודה (נ)בראשונה היו עוקרין ומשליכין לפניהן והיו שמחים שתי שמחות אחת שהיו מנכשין שדותיהן וא' שהיו נהנין מן (ח)הכלאים משרבו עוברי עבירה היו משליכין על הדרכים אע"פ כן היו שמחים שהיו מנכשין שדותיהן התקינו שיהו מפקירין (ס)כל השדה כולה. מניין(ע) [ח]שהפקר בית דין הפקר דכתיב 3וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה מניין שהיא פטורה מן המעשרות (ט)רבי יונתן בריה דרב יצחק בר אחא שמע לה מן הדא [ט]אין(פ) מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עיברוה הרי זו מעוברת וחודש א' שהוא מוסיף לא פטור ממעשרות (י)הוא עד כדון שביעית מוצאי שביעית מאי א"ר (צ)(אבהו) ר' בון שלא לרבות באיסור חדש ר' זעירא בשם ר' אלעזר (ר' אבהו) הדא(ק) דאת אמר עד שלא התיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ אבל משהתיר רבי להביא ירק מחוצה לארץ לארץ היא שביעית היא של שאר שני שבוע: [ג]תני אין מעברין וכו': א"ר מנא הדא דאת אמר בראשונה שהיו השנים כתקנן אבל עכשיו שאין השנים כתקנן היא [ד]שביעית היא שאר שני שבוע תני(ר) של בית רבן גמליאל עיברוה במוצאי שביעית מיד א"ר אבון אין מן הדא לית את ש"מ כלום 4שמור את חדש האביב שומריהו (ש) [י]שיביאו בחידושו והיידא(ת) אמר' דא [כ]גדיש(א) שלא לוקט תחתיו כל הנוגעות בארץ הרי הן (זה) של עניים וא"ר אמי בשם

ריבב"ן

משנה ב **בראשונה היו עוקרין.** הכלאים ומשליכין לפני בהמתן משרבו עוברי עבירה שלא היו נמנעין לזרוע כלאים והיו שמחין שתי שמחות אחת שמנכשין שדותיהן ועוד שמשליכין לפני בהמתן התקינו שיהיו משליכין בדרכים ולא לפני בהמות ועדיין היו שמחין שמחה אחת שמנכשין שדותיהן התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה והפקר ב"ד הפקר כדכתיב וכל אשר לא יבא לשלשת הימים יחרם

תקלין חדתין

הראשון הוא: **ה"ג תמן תנינן.** והיא גריס מ"ק ומהדר הכא לפרושי מתני' דהתם משום ב' דברים דקשיא להו מהכא להתם: **ומפרקין המנעל כו'.** בדיני חוה"מ חשיב לה בתוספתא דלפרק המנעל מע"ג הדפוס שאינו צריך אומן שרי משא"כ להחזיר דצריך אומן אסור: **ולא כבר ציינו באדר.** כדתנן במתני' דהכא ומציינין כו' ולמה צריך תו לציין במועד: **תפתר.** תריץ: **וטשפו.** וצריך ציון אחר: **אפלה.** שנה מאוחרת. כלומר שאיחרו הזרעים לצמוח ולא היו ניכרים עוד בט"ו באדר: **מנין לציון.** היכא רמיזא בקרא: **קוראה לו פרוש.** כלומר עושים ציונים על הטומאה לידע להפריש: **וראה עצם אדם.** האי קרא בנבואת יחזקאל כתי' ופשטי' דקרא אלעתיד שיעשו ישראל ציונים על עצמות הפגרים ליטול משם ולקברם בגיא המון גוג מ"מ רמז הוא שלא בא הכתוב אלא להזהיר וללמד שיהא עושה ציון שיפרשו מן הטומאה: **על העצמות.** אע"פ שנתעכל הבשר מ"מ מטמא באהל אי אית בהו רובע הקב: **על השדרה כו'.** אע"פ שאינן אלא עצם א': **ע"ג אבן קבועה.** על הקבר דהכי משמע לישנא דקרא ובנה שיהא מחובר כבנין לאפוקי אבן המתגלגל וכדמפרש ואזיל: **במקום אחר.** אשר תתגלגל לשם יאמרו ששם היא הטומאה ויטמאו טהרות שלא כדין: **אלא למקום טהרה.** מדלא כתיב ובנה עליו אלא אצלו משמע שהציון ע"ג מקום טהרה שאצל הקבר מציינין ובבבלי מ"ק (ה' ב') מפרש שלא להפסיד את הטהרות שאם היה הציון על הקבר ממש לא היה מרגיש עד שבא פתאום על הציון ויטמאו הטהרות לכך עושין הציון סמוך לטומאה ברחוק קצת דכשבא על הציון מרגיש ואינו הולך על הטומאה: **אע"פ שאין מקיימין כן.** שהרי צריך להרחיק הציון מן הטומאה ואם עשה הציון על הטומאה ודאי אין מקיימין כן אלא צריך לתקן מטעמא דפרישית והכ"נ דכי מצא אבן א' מצויינת ודאי במקום טהרה עומדת מ"מ המאהיל עליה טמא: **היו שנים.** אבנים מצויינות וריוח ביניהן: **המאהיל עליהן טהור.** שאני אומר מפני הטומאה שביניהם ציינו על האבנים והם על מקום טהרה עומדים כדלעיל: **אם היה חורש.** המקום שבין האבנים חרוש דודאי אין חורשין מקום הטומאה וחיישינן שמא תחת כ"א מהאבנים יש טומאה ולכך ביניהם טהור וע"ג טמא: **שמא נתעכל הבשר.** עד פחות מכזית וטעמא כדמפרש לה ר' מני: **למפרע.** דהא כ"ז שלא נתעכל הבשר מטמא באהל ואי ליכא ציון והוא לא ידע ועבר עליו מפסיד טהרותיו: **לשעה.** עד שיתעכל: **ואל יתקלקלו בו לעולם.** דכשיעשו ציון יסברו לעולם שעדיין הטומאה שם וישרפו בחנם כל קדשים שיעברו עליהן בשוגג או בלילה וכשאין מציינין אין שורפין עליו אלא מחדש שלא חסר עדיין: **מתני' היו עוקרין.** הכלאים ומשליכים לפני בעל השדות כדי שיתביישו: **משרבו ע"ע.** מפ' בגמרא: **גמ' שהיו מנכשין שדותיהן.** דכשנוטלין הכלאים מאליו היא מתנכש: **שהיו נהנין מן הכלאים.** שמשליכין לפני בהמתם: **יחרם כל רכושו.** הרי שעזרא ובית דינו היה בידם להפקיר כל רכוש עובר על דבריהם: **מנין שהיא פטורה מן המעשרות.** דהפקר גמור שהפקירו בעליו ילפינן לה מקרא שהיא פטורה ממעשרות ומיבעיא ליה אי הוי הפקר ב"ד כמו שהפקירו בעליו להפקיע אף מן המעשרות דאף שכבר למדנו לענין לזכות בה הוי הפקר ב"ד הפקר ויכול מי שרוצה לזכות בה דלמא להפקיע ממעשרות לא הוה הפקר דלדעת ב"ד גופייהו אפשר לא הוי אלא להפקיע זכותא דידיה דהעובר אבל לא להפקיע זכותא דלוים דלאיהו מאי עבידתייהו או דלמא כיון דהפקר ב"ד הוי הפקר לכל הרוצה לזכות בה שוב לא קרינן ביה כי אין לו חלק ונחלה עמך: **לא בשביעית.** לפי שמאריכין עלייהו איסור עבודת קרקע ולא ימצאו מאין להביא העומר ושתי הלחם: **ולא במ"ש.** בסמוך מפרש לה: **וחדש א'.** שנתוסף בעיבורו בשביעית וכי אינם פטורים הפירות ממעשרות באותו חדש ואם"ד הפקר ב"ד אינו פוטר ממעשרות למה יהא מעובר אם עיברוהו בשביעית: **ניחא בשביעית.** דאין מעברין כדפרישית: **מ"ש מאי.** כלומר מ"ט ואיידי דאייתי הך ברייתא מהדר לפרושי והדר פריך למאי דאיירינן לאוכוחי מהך ברייתא דהפקר ב"ד פוטר אף ממעשר: **שלא לרבות כו'.** לפי שהישן כבר כלה בשביעית ולא נמצא בשמינית כ"א חדש: **ירק מח"ל לארץ.** שחשש שמא יביא עמהן גוש מעפר ארץ העמים שמטמא במגע ומשא ויטמא טהרות של א"י: **אבל משהתיר כו' ירק.** וה"ה תבואה: **היא שביעית כו'.** דלעולם מותר לעבר שהרי יכולים להביא תבואה מחו"ל וימלא להביא העומר ושתי הלחם מהספיחים: תני אין כו' עד מעוברת ל"ג לה: **שהיו השנים כתיקונן.** שהיה התבואה ממהרת להתבשל בניסן כמ"ש בפ"ק דתענית יצא ניסן וירדו גשמים סימן קללה שנאמר הלא קציר חטים וגו' והיה ראוי לאכול מן החדש לכך אין מעברין במ"ש כדי שלא יעכבו במה שמאריכין להם איסור חדש משא"כ עכשיו שאין השנים כתיקונן ואין התבואה ממהרת להתבשל עד אחר ניסן: ה"ג **היא מ"ש היא שאר שני שבוע.** דלעולם מעברין דלא איכפת להם מה שנאריך איסור חדש דבלא"ה אינה ראויה עדיין לאכול: **אין מן הדא כו'.** אדלעיל מהדר לאקשויי אדר"נ בר"י שהוכיח מהך דמעברין בשביעית דהפקר ב"ד פוטר ממעשר וקאמר אי מזו הברייתא ליכא הוכחה כלל: **שמרהו שיבוא בחידושו.** וה"ק קרא שמור את חדש ניסן של חמה שהוא זמן אביב שיהא בחידושה של לבנה של ניסן ולפיכך היו מעברין כדי שיבא תמיד בחידושו וא"כ מדאורייתא צריך לעבר אלא דבשביעית דוחין העיבור אבל אם עיברוהו מעוברת כדינא דאוריי' הלכך ליכא למשמע מינה: **והיידא אמר דא.** אלא מהיכן מוכח דהפקר ב"ד פטור ממעשר: **גדיש.** של תבואה: **שלא נוקט.** הלקט של עניים: **כל הנוגעות.** השבלים

משנת אליהו

הלכה ב **שהיו השנים כתיקונן.** עי' רש"י תענית י"ד ב' ד"ה אימת ורש"י סנהדרין י"א ב' ד"ה וזמן שאביב:

מסורת הש"ס

א) (מו"ק פ"א הל"ב) (תוספתא שם פ"ב) ועי' בבלי מו"ק יד ב, ב) נ"א האימוס, ג) נ"ל אותו, ד) מו"ק ב א, ה) עיין תוס' מו"ק ו. ד"ה ואכלאים. (גליון הש"ס), ו) שם ו א, ז) ירוש' סוטה פ"ט הלכה א ומו"ק פ"א הלכה ב ופ"ה ממעשר שני הל"א, ח) מו"ק ה א, ט) תוספתא פ"א, י) ע"ש ו א, כ) תוספ' פ"א, ל) מו"ק ה ב, מ) (מו"ק ו ב), נ) [מו"ק ו:], ס) את, ע) גיטין לו ב [ירו' פאה פרק ה הל"א] יבמות פט ב, פ) סנהדרין יב א, צ) אבון, ק) ירושלמי שביעית פ"ו הל"ד ונדרים פ"ו הל"ח וסנהדרין פ"א הל"ב, ר) סנהדרין יב א, ש) שם יג ב, ת) ס"א הדא דאת, א) פיאה פ"ה מ"א,

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ז מיו"ט הל"א יב ופי"ג מסנהדרין הלכה ה:

י ב מיי' פרק ח מערכין הל"א:

יא ג מיי' פרק ח מטומאת מת הלכה ט:

יב ד מיי' פרק ב מכלאים הל"ז:

יג ה מיי' פרק ח מטומאת מת הלכה ט:

יד ו מיי' שם הל"א:

טו ז מיי' פרק ב מכלאים הלט"ז:

טז ח מיי' פרק כד מסנהדרין הל"ו טוש"ע חו"מ סי' ב סעיף א בהג"ה:

יז ט מיי' פרק ד מקידוש החודש הלכה טו:

יח י מיי' שם הל"א:

יט כ מיי' פרק ד ממתנות עניים הלכה ו:

נוסחת הבבלי

(א) ועורפין עגלה ערופה ושורפין את הפרה: (ב) לא סגי ציונו באדר: (ג) ר' יעקב בריה דבת יעקב בשם ר' נחוני' דברת הודן ר' יוסי אמרי לה בשם ר' יעקב ברי' דרב אחא בשם דר' נחוניא דברת הודן ר"ח ור' עזיה ברי' דרב נחוניא דברת הודן וטמא כו': (ד) למקום טהרה (אלא טהורים) ציון: (ה) ר' איסטי בר סוניא: (ו) היו עוקרין ומשליכין כו': (ז) את כל השדה כולה: (ח) מן הכלאים התקינו שיהו משליכין כו': (ט) ר' נתן בר' יצחק ב"א משמע ליה: (י) הוא ניחא בשביעית במוצאי שביעית כו':

ציון ירושלים

מפרקין את המנעל מע"ג המים. עי' פי' המשנה להרמב"ם ובס"ק גריס מעל גבי האימוס.

הגהות הגר"א

[א] ה"ג מתקנין את הדרכים תמן תנינן משקין בית השלחין וכו'. והיא גריס מו"ק ומהדר הכא לפרושי מתני' דהתם משום ב' דברים דקשיא להו מהכא להתם: [ב] מת היה נתון: [ג] ל"ג תני אין מעברין וכו': [ד] ה"ג היא מוצאי שביעית היא שאר שני שבוע וה"פ דלעולם מעברין דלא איכפת להם מה שנאריך איסור חדש דבלא"ה אינה ראויה עדיין לאכול:

תורה אור השלם

1. וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא: ויקרא יג מה
2. וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בָּאָרֶץ וְרָאָה עֶצֶם אָדָם וּבָנָה אֶצְלוֹ צִיּוּן עַד קָבְרוּ אֹתוֹ הַמְקַבְּרִים אֶל גֵּיא הֲמוֹן גּוֹג: יחזקאל לט טו
3. וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבוֹא לִשְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים כַּעֲצַת הַשָּׂרִים וְהַזְּקֵנִים יָחֳרַם כָּל רְכוּשׁוֹ וְהוּא יִבָּדֵל מִקְּהַל הַגּוֹלָה: עזרא י ח
4. שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה: דברים טז א

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות